

Hudební sociologie

Vznik sociologie (*societas* – společnost; *logos* – slovo, nauka):

– impulsem jsou změny ve společnosti 19. století vyvolané průmyslovou revolucí, které vedou k novým způsobům řízení státu a ekonomiky (sociální statistika)

– francouzský pozitivista **August Comte** (1797–1857) ji nejprve nazývá **sociální fyzika** a chce vytvořit objektivní vědu o společnosti, o které již hovoří jako o **sociologii** – jedná se nejprve především o empirické výzkumy

– později na počátku 20. století se tzv. obecná sociologie dělí podle oblastí života, vznikají oborové specializace – sociologie ekonomiky, techniky a také **sociologie kultury, sociologie umění**

– **hudební sociologie, sociologie hudby** – pojem se objevuje kolem roku 1920

– studuje vztahy mezi hudbou a společností

– patří mezi disciplíny hudební vědy, zkoumá a vykládá hudbu jako sociální jev, všímá si společenských funkcí hudby

– má vztah k **muzikologii** (k hudební historiografii, etnomuzikologii, hudební psychologii a pedagogice)

– zabývá se následujícími otázkami: formování hudebního vkusu, vytváření programů pro hudební vzdělávání, hudební preference a jejich důvody, vliv hudby na procesy ve společnosti, výklady hudebních děl, problematika masové kultury, typologie hudebního publika

– využívá pojmový aparát i výzkumné metody a techniky obecné sociologie

– zásadní je empirický výzkum

– zpracovává data pomocí **statistiky**

Metody hudební sociologie

Metoda – způsob zpracování dat nebo také úroveň zpracování dat

– podle J. Fukače je lépe pro způsob, jakým získáme data potřebná pro výzkum, používat pojem **technika** – např. **anketa, dotazník, rozhovor, pozorování, analýza dokumentů apod.**, někdo používá termín **výzkumný nástroj** (P. Gavora)

nejčastěji používané metody:

rozhovor (interview)

- obvykle je **standardizovaný**, mechanismus kladení otázek je vypracován do podrobností, součástí je výklad o předmětu šetření
- je třeba vytvořit přirozenou a spontánní atmosféru, kde respondent nenásilně a pravdivě odpovídá
- může jít o otázky uzavřené otázky s předem stanovenou zásobárnou odpovědí, mezi nimiž si respondent vybírá, polozavřené nebo otevřené
- je možný i nestandardizovaný rozhovor, vyžaduje však erudici výzkumného pracovníka
- je vhodný např. u důvěrnějších témat; u osob majících problém s psaným slovem; tam, kde by návratnost dotazníku byla malá
- může být východiskem pro vytvoření strukturovaného výzkumného nástroje

dotazník

- obsahuje písemné otázky podobně jako u rozhovoru, jsou předtištěny, vyplňuje respondent sám – písemné kladení otázek; **administrace** = zadávání dotazníku
- výhodou dotazníku je použitelnost pro velký počet lidí, může tam být více otázek než např. v **anketě**
- obsahuje pečlivě koncipovaný sled otázek, které se vztahují k určitému problému, který zkoumáme
- výhodou je rychlost, malé náklady, poměrně velký počet respondentů

otázky různého druhu:

- a) popisné – charakteristika respondenta, věk, vzdělání, společenské postavení
- b) sociální orientace – jeho zájmy, potřeby, vztahy k okolí
- c) vztah k hudební kultuře – to, co nás nejvíce zajímá

– otázky mohou být uzavřené nebo otevřené; uzavřené otázky musí obsahovat nabídku vyčerpávajících možností odpovědí, nesmí být možné zařadit odpověď do více kategorií

části dotazníku:

vstupní – hlavička, název instituce nebo osoba výzkumníka, vysvětlení cílů dotazníku, motivace respondenta, pokyny k vyplnění a k vrácení

vlastní otázky – pořadí otázek neodpovídá logice, ale spíše psychologii – nejprve otázky lehčí a přitažlivější, uprostřed těžší a méně zajímavé

závěr – poděkování za spolupráci

– variantou může být tzv. **zvukový dotazník** – obsahuje hudební ukázky, na něž má respondent reagovat

– při výzkumném dotazování se využívá i počítačových technologií, otázky jsou zasílány mailem nebo pokládány pomocí elektronických dotazníků apod.

CAPI – osobní dotazování (Computer Assisted Personal Interviewing)

CAWI – internetové on-line dotazování (C. A. Web I.)

Výběr výzumného vzorku:

a) základní soubor (obsahuje všechny subjekty, které splňují požadovanou vlastnost – např. všechny studenty gymnázií v ČR)

b) výběrový soubor – zmenšenina základního souboru, vybíráme z něj určitou část, kterou jsme schopni zkoumat (např. 60 studentů ze tří gymnázií v Brně)

Výzkumy ve druhé polovině 20. století

– velký přínos pro hudební vědu měl **Výzkum současné hudebnosti** provedený v roce **1966 a 1969** **Vladimírem Karbusickým a Jaroslavem Kasanem** na půdě Čs. rozhlasu

– byly zjišťovány postoje k různým žánrům v souvislosti s profesí; hudební postoje jednotlivců souvisí s příslušností k profesní nebo společenské skupině

- v 80. letech byly významné výzkumy vedené **Zdeňkem Markem a Bedřichem Crhou** zaměřené na recepci jednotlivých hudebních žánrů u skupin respondentů, které se navzájem lišily úrovní hudebního vzdělání i vztahem k provozování hudby na základě profesní příslušnosti

– hlavním cílem bylo prokázat schopnost pozitivního přijetí hudby na základě porozumění jeho hudebnímu jazyku, k němuž dochází na pozadí vytvořené zkušenosti s daným kódem.

– v roce 1989 byl připravován nový výzkum označený jako Usnesení vlády ČSSR o zábavné hudbě; iniciátorem výzkumu byl znovu **Jaroslav Kasan**.

– cílem bylo zjistit a interpretovat postoje respondentů k nejrůznějším hudebním žánrům, především v souvislosti s jejich socioekonomickým postavením, popsat projevy aktivní a pasivní hudebnosti a sledovat roli hudby, především hudby populární, v životě mladých lidí; výzkumná zpráva vyšla v roce 1991 jako Výzkum hudebnosti 1990

po roce 2000:

– významný výzkum **Hudební posluchači v České republice**, řešitelem grantového projektu Ministerstva kultury ČR byl **Mikuláš Bek**

– ve výzkumech se ukazuje, že vztah k umělé hudbě souvisí s hudebním vzděláním (porozuměním hudebnímu jazyku), což prokazuje důležitost hudební výchovy

– nejnovější **výzkumy katedry Hv PdF MU:**

2012, 2013 – byly zkoumány hudební preference vysokoškoláků v ČR a v EU (1278 a 271 respondentů)

2014 – stejné zadání, zkoumáno ve státech hlásících se k programu International Society for Music Education (2 635 resp.)

2015 – zkoumány postoje respondentů k umělé hudbě prvních dvou třetin 20. století (2 213 resp.)

2016 – artif. hudba poslední třetiny 20. století (2 081 resp.); zde šlo o preference, toleranci, ale i schopnost identifikovat žánry; u skladeb 20. století byla měřena i doba, dokdy respondent vydrží ukázkou poslouchat

2017, 2018 – ve výzkumech byla zkoumána role multimédií ve výuce hudební výchovy